

60 РОКІВ ІНСТИТУТУ ЕКОНОМІКИ ПРОМИСЛОВОСТІ НАН УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА ДОСЯГНЕННЯ

Історія Інституту економіки промисловості Національної академії наук України починається з 1959 р., коли розпорядженням Раднаргоспу Донецького економічного району було створено Відділення економіки промисловості у складі Донецького науково-дослідного вугільного інституту. З 1962 р. Відділення економіки промисловості функціонувало у складі Макіївського науково-дослідного інституту з безпеки робіт у гірничій промисловості, а в 1963 р. постановою Ради міністрів УРСР його було перепідпорядковано Донецькому раднаргоспу і воно стало називатися Відділенням економіки промисловості Донецького раднаргоспу.

У 1965 р. постановою Ради міністрів УРСР Відділення економіки промисловості було передано Академії наук УРСР і працювало у складі Інституту економіки АН УРСР як Донецьке відділення економіко-промислових досліджень, а з 1969 р. – як самостійний Інститут економіки промисловості АН УРСР.

До вересня 2014 р. інститут був розташований у м. Донецьку. Після втрати контролю з боку України частини території Донбасу і внаслідок неможливості виконання в цих умовах завдань, покладених на інститут, його було переведено до м. Киє-

ва. У зв'язку з цим було реалізовано комплекс заходів щодо вимушеного переміщення наукових підрозділів інституту до м. Києва і частково до м. Дніпра та м. Краматорська.

Наразі в інституті п'ять наукових відділів і три наукових сектори, а також відділення, яке об'єднує наукові підрозділи інституту у Донецько-Придніпровському економічному районі (у м. Дніпрі та м. Краматорську). Науковий кадровий потенціал складають два академіки НАН України, один член-кореспондент НАН України, 15 докторів на 48 кандидатів наук.

Головним завданням інституту є здійснення наукових досліджень, спрямованих на здобуття та використання нових знань у галузі економіки та соціальної політики в контексті пост- і неоіндустріального розвитку, досягнення інноваційного прогресу, доведення наукових і науково-технічних розробок інституту до стадії практичного використання, максимального задоволення соціальних, економічних, екологічних потреб та вимог у промислових регіонах, підготовки висококваліфікованих наукових кадрів.

Наукова діяльність інституту здійснюється за затвердженими Президією НАН України напрямками:

регуляторні режими стимулювання розвитку промисловості та модернізації її галузей, структурна динаміка просторових утворень, інноваційні системи промислових регіонів;

соціально-економічні проблеми промислового виробництва; соціальне управління, трудові відносини та соціальна відповідальність; механізми реалізації соціальної політики;

стратегія і практика промислового розвитку в контексті світогосподарських трансформацій та його фінансово-економічне регулювання;

проблеми мікроекономіки та менеджменту, відновлення та розбудови сучасного промислового виробництва, підвищення доданої вартості продукції.

Науковці інституту беруть активну участь у розробці програмних документів з питань модернізації промислових регіонів; активізації економічного та соціального потенціалу держави; вирішення проблем підвищення ефективності господарювання; становлення смарт-промисловості, грошово-кредитного, податково-бюджетного й екологічного регулювання її розвитку; забезпечення інвестиційно-інноваційної активності підприємств.

Широкий діапазон досліджень щодо актуальних проблем соціально-економічного розвитку держави та регіонів забезпечується участю науковців інституту у виконанні робіт за програмно-цільовою тематикою НАН України, комплексними темами на відомче замовлення з фундаментальних і прикладних досліджень, державною тематикою на замовлення Державного фонду фундаментальних досліджень.

Найважливішими науковими розробками співробітників інституту за його 60-річну історію є такі:

фундаментальна праця «Економіка Донбасу» (у 2-х томах), 1971 р. (автори: О.М. Алімов, А.П. Савченко, А.М. Федорищева). Одержано Премію АН УРСР ім. О.Г. Шліхтера;

наукові основи створення автоматизованих систем управління виробництвом, 1970-1974 рр. (автори: О.М. Алімов, А.П. Савченко);

основи теорії оптимального проектування шахт – використовувалися протягом багатьох десятиліть у проектуванні та будівництві шахт Донбасу, 1975 р. (автор К.І. Татомир);

цикл робіт з планування економічного і соціального розвитку територіально-виробничих комплексів і міст України, 1979 р. (автори: М.Г. Чумаченко, В.В. Фінагін). Одержано Премію АН УРСР ім. О.Г. Шліхтера;

теоретичні та методичні основи системи територіального управління науково-технічним прогресом, 1980 р. (автор М.Г. Чумаченко);

цикл робіт з проблем науково-технічної революції та вдосконалення управління виробництвом, 1981 р. (автори: В.К. Мамутов, М.І. Іванов, Р.І. Заботіна). Одержано Премію АН УРСР ім. О.Г. Шліхтера;

методичний апарат економічного обґрунтування технологічних і організаційних схем реконструкції вугільних шахт, 1982 р. (автор М.І. Іванов). Одержано Премію АН УРСР ім. О.Г. Шліхтера;

Донецька комплексна система управління впровадженням передового досвіду, 1984 р. (автори: В.К. Мамутов, М.С. Лангштейн, Н.О. Орлова). Одержано Премію ВЦРПС;

теоретичні та практичні рекомендації щодо вдосконалення управління економікою регіону, 1987 р. (автори: О.І. Амоша, Б.М. Біренберг, М.Д. Прокопенко). Одержано Премію АН УРСР ім. О.Г. Шліхтера;

цикл робіт з економічних проблем автоматизації виробництва, 1992 р. (автори: М.Г. Чумаченко, М.Д. Айзенштейн, Р.І. Заботіна). Одержано Премію АН України ім. М.І. Туган-Барановського;

цикл праць з проблем соціальної орієнтації економіки, 2002 р. (автори: О.І. Амоша, О.Ф. Новікова). Одержано Премію НАН України ім. М.І. Туган-Барановського;

цикл робіт з проблем регіональної соціально-економічної політики, 2003 р. (під керівництвом від інституту М.Г. Чумаченка). Одержано Державну премію України в галузі науки і техніки;

розвиток і впровадження техніко-технологічних та організаційно-економічних рішень при активній інвестиційній політиці, що забезпечують найвищу продуктивність видобутку вугілля, 2003 р. (авторський колектив під керівництвом О.І. Амоші). Одержано Державну премію України в галузі науки і техніки;

цикл наукових праць з проблем економічного забезпечення збереження та розвитку людського потенціалу, 2007 р. (автори: О.І. Амоша, О.Ф. Новікова, Є.Т. Іванов). Одержано Премію НАН України ім. М.В. Птухи;

інтелектуальна автоматизована інформаційно-аналітична система супроводження бюджетного процесу на регіональному рівні, 2007-2013 рр. (автори: В.П. Вишневський, Р.М. Лепа, О.В. Половян, Р.В. Прокопенко, В.Д. Чекіна);

цикл робіт з відновлення інфраструктури, основних галузей виробничої сфери Донбасу на новій технологічній основі, 2014-2017 рр. (авторський колектив під керівництвом О.І. Амоші).

Фахівцями інституту лише за час свого базування на новому місці (2014-2018 рр.) підготовлено і передано для використання та впровадження в суспільну практику до органів державної влади, місцевого самоврядування, інших організацій і суб'єктів господарювання, Президії НАН України 585 наукових розробок – інформаційно-аналітичних матеріалів, наукових доповідей, доповідних записок, експертних висновків, на які було отримано 293 листи про їх практичне впровадження. Наукові розробки інституту надсилалися до Адміністрації Президента України, комітетів Верховної Ради України, Ради Національної безпеки і оборони України, Кабінету Міністрів України, профільних міністерств і відомств, регіональних і місцевих органів влади й були використані ними при підготовці та прийнятті законодавчих і нормативних актів, документів програмного та концептуального характеру. За багаторічну плідну співпрацю науковці установи неодноразово відмічалися відзнаками національних та регіональних органів влади.

Інститут є загально визнаною авторитетною науковою установою не лише на національному, але і на міжнародному рівні. Системні та ґрунтовні дослідження в галузі сучасної політики розвитку та модернізації промисловості, вагомість прикладних і практичних результатів наукової діяльності, а також беззаперечний авторитет видатних науковців інституту в широких академічних та громадських колах мають визначальний вплив на соціально-економічний розвиток України. В інституті успішно функціонують відомі в Україні та за її межами три наукові школи:

із сучасної політики розвитку та модернізації промисловості (засновники: акад. НАН України О.М. Алимов, акад. НАН України О.І. Амоша, акад. НАН України В.П. Вишневський, чл.-кор. НАН України М.І. Іванов). Нині школу очолюють акад. НАН України О.І. Амоша, акад. НАН України В.П. Вишневський;

з управління виробництвом та економікою регіонів (засновники: акад. НАН України М.Г. Чумаченко та чл.-кор. НАН України А.П. Савченко). Нині школу очолюють д.е.н., проф. В.І. Ляшенко та д.е.н., проф. І.П. Булеєв;

із соціально-економічного розвитку промисловості (засновник – акад. НАН України О.І. Амоша). Нині школу очолює д.е.н., проф. О.Ф. Новікова.

Публікаційна активність науковців інституту відповідає міжнародним стандартам високого рівня. Публікації викликають інтерес міжнародної академічної спільноти, а з точки зору оригінальності, значущості та наукової етики не поступаються відповідним зарубіжним. За останні п'ять років опубліковано 50 монографій і доповідей, понад 600 статей (у тому числі в журналах, які індексуються міжнародними наукометричними базами, провідних вітчизняних журналах у галузі економічної науки).

Інститут є засновником та співзасновником семи наукових видань: наукових журналів «Економіка промисловості», «Вісник економічної науки України», «Економічний вісник Донбасу», «Економічний вісник Національного гірничого

університету»; збірників наукових праць: «Управління економікою: теорія та практика. Чумаченківські читання», «Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку», «Прометей».

Здійснюються різноманітні форми міжнародної науково-освітньої співпраці, що підтверджує відповідність науково-дослідних робіт, які виконуються в інституті, світовому рівню. Установа зміцнює свої позиції в науковому світі, долучається до виконання міжнародних наукових проєктів. Укладено договори про співробітництво у сфері науково-дослідної та освітньої діяльності з установами Польщі, Болгарії, Румунії, Китаю, Білорусі, Азербайджану.

Інститут співпрацює із закладами системи вищої освіти для розв'язання складних наукових проблем, упровадження результатів фундаментальних, прикладних досліджень і розробок; залучення до навчально-виховного процесу співробітників установи; організації наукових, науково-практичних, науково-методичних семінарів, конференцій.

Кадрова політика інституту зорієнтована на збереження наукового потенціалу й омолодження його складу. У цьому велику роль відіграє рада молодих учених і фахівців як колегіальний виборний дорадчий орган, що постійно діє та об'єднує молодих учених інституту з метою розкриття їх наукових здібностей і творчого потенціалу. Наукові здобутки молодих учених інституту неодноразово були відзначені стипендіями Президента України та НАН України.

Інститут активно інформує суспільство про свої досягнення. Провідні науковці долучаються до громадських обговорень, щоб оприлюднити свою точку зору з актуальних напрямів промислового розвитку, стратегічного та програмного забезпечення розвитку промислових регіонів, реалізації інноваційних підходів до використання ресурсу внутрішньо переміщених осіб у процесі розвитку приймаючих громад, досяг-

нення соціальної справедливості щодо внутрішньо переміщених осіб, зростання ролі української науки й освіти у міжнародному науковому просторі.

Проводиться робота з висвітлення та оцінки в засобах масової інформації актуальних питань соціально-економічного розвитку національної промисловості, ролі академічної економічної науки в модернізації економіки промислових регіонів (у друкованих та електронних ЗМІ – «Дзеркало тижня», «Енергобізнес», «Кореспондент.блог», «Вісті Донбасу», «День», газета «Телеграф», електронний ресурс EconomistUA, сайт Донецької обласної державної адміністрації, сайт Асоціації вчених – внутрішньо переміщених осіб; на теле- та радіопередачах – «UA: перший», «Громадське радіо», «Радіо свобода», «Голос Донбасу», «Українські новини», «Громадське ТБ Донбасу», «Слово громади», «8 Канал»).

В інституті діє спеціалізована вчена рада з правом захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата економічних наук за спеціальностями з економіки й управління національним господарством, економіки та управління підприємствами.

За час свого існування інститут перетворився на визнаний методологічний і науково-організаційний центр із системних досліджень економіки промисловості, фахівці якого вирішують стратегічні проблеми формування національної моделі неоліберального розвитку, управління процесами в соціальній сфері, трансформації ринку праці та зайнятості, модернізації економіки старопромислових регіонів, стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів у контексті сучасних світогосподарських трансформацій.

Свій 60-річний ювілей Інститут економіки промисловості НАН України зустрічає в розквіті творчої активності. Це дозволяє сподіватися, що його історія матиме славетне продовження.

*О.І. Амоша, акад. НАН України
А.І. Землянкін, к.е.н.
М.О. Солдак, к.е.н.*